

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет
Кафедра філософії та культурології

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ ДО АСПІРАНТУРИ
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 033 ФІЛОСОФІЯ
ОНП «Філософія»

Чернівці – 2023

Адреса: кафедра філософії та культурології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (корп. 6, авд. 33, вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці)

Гарант освітньо-наукової програми – **Олександр Бродецький**, доцент, доктор філософських наук, доцент кафедри філософії та культурології.

Завідувачка кафедри філософії та культурології – **Ольга РУПТАШ**, доцент, доктор філософських наук.

Контактна інформація:

кафедра філософії та культурології: +38 0372 58 48 78; philosophy@chnu.edu.ua

Бродецький Олександр Євгенович: +38 050 559 09 50; o.brodetskyi@chnu.edu.ua

Рупташ Ольга Василівна: +38 050 579 11 63; o.ruptash@chnu.edu.ua

Консультації: за попередньою домовленістю.

Програму розроблено відповідно до Закону України «Про вищу освіту», на основі Постанови Кабінету Міністрів України No 261 від 23 березня 2016 р. «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», а також Правил прийому до аспірантури та докторантури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича як основний навчально-нормативний документ підготовки потенційних вступників до вступу в аспірантуру для здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD).

Для здобуття освітнього ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія можуть вступати особи, які здобули освітній ступінь магістра як за спеціальністю 033 Філософія, так і за іншими спеціальностями різних галузей знань.

Програма фахових вступних випробувань передбачає перевірку набуття особою компетентностей, визначених стандартом вищої освіти зі спеціальності 033 Філософія для другого (магістерського) рівня вищої освіти, зокрема:

- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- здатність спілкуватися українською та іноземною (англійською) мовами;
- здатність використовувати історико-філософську спадщину в осмисленні та розв'язанні дослідницьких проблем;
- здатність формулювати та аргументувати актуальні філософські ідеї;
- здатність критично працювати з філософськими текстами, застосовувати різні методи аналізу та інтерпретації;
- усвідомлення зв'язків філософської спеціалізації з іншими інтелектуальними й гуманітарними практиками;
- здатність здійснювати аналіз, оцінку і прогнозування соціальних, політичних, економічних та культурних процесів із застосуванням професійних знань;
- здатність проведення досліджень на відповідному рівні;
- здатність обирати і застосовувати найбільш ефективну методологічну стратегію дослідження.
- здатність професійно проводити світоглядний аналіз та етико-ціннісну експертизу європейської та євроатлантичної інтеграції України на підставі принципу україноцентризму;
- здатність здійснювати аналітичне обґрунтування та інформаційно-організаційний супровід професійної діяльності;
- здатність здійснювати професійну експертизу дослідницьких, фахових/творчих проєктів та надавати консультації, що стосуються питань дослідницької та/або професійної діяльності;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність використовувати інформаційні та комунікативні технології;
- здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

Для абітурієнтів, які вступають з дипломом ОКР «магістр» із іншої спеціальності, вступному іспитові передують фахова співбесіда зі спеціальності 033 «Філософія», за результатами якої вони **рекомендуються** або **не рекомендуються** екзаменаційною комісією до подальших вступних випробувань, зокрема, і до цього іспиту.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Іспит проводиться в усній формі. Кожен абітурієнт рандомним способом отримує один з екзаменаційних білетів, що складається із **чотирьох** питань відповідно до змісту цієї програми.

Абітурієнт отримує до 30 хв. на обмірковування своїх майбутніх відповідей. Відтак він презентує їх перед екзаменаційною комісією.

Відповіді повинні бути логічні та лаконічні. У них слід продемонструвати здатність знання та розуміння предметної сфери та засад професійної діяльності, вміння використовувати історико-філософську спадщину в осмисленні та розв'язанні дослідницьких проблем; здатність критично працювати з філософськими текстами, застосовувати різні методи аналізу та інтерпретації; усвідомлення зв'язків філософської спеціалізації з іншими інтелектуальними й гуманітарними практиками; навички аналізу, оцінки і прогнозування соціальних, політичних, економічних та культурних процесів із застосуванням професійних знань; здатність проведення досліджень на відповідному рівні; вміння обирати і застосовувати найбільш ефективну методологічну стратегію дослідження; навички світоглядного аналізу та етико-ціннісної експертизи європейської та євроатлантичної інтеграції України на підставі принципу україноцентризму; аналітичне обґрунтування та інформаційно-організаційний супровід професійної діяльності; навички надання консультацій щодо питань дослідницької та / або професійної діяльності; вміння шукати, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел, використовувати інформаційні та комунікативні технології; здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

За потреби, члени комісії можуть просити здобувача роз'яснити чи прокоментувати відповіді, поставити додаткові завдання. Також здобувач може за власним бажанням прокоментувати, роз'яснити чи доповнити свою відповідь. З огляду на необхідність для навчання на освітньо-науковій програмі іншомовних (передусім англomовних) компетенцій члени комісії мають право в межах фахового діалогу діагностувати обізнаність здобувача із англomовною філософською термінологією та іншими англomовними мовленнєвими навичками (хоч основне й презентативне виявлення цих навичок здійснюється на іспиті з іноземної мови відповідною комісією).

Кожне питання максимально оцінюється в **50 балів** (з кроком в один бал).

Структура та критерії оцінки відповіді на кожне білетне питання є такими:

- **0 – 12 балів**

- абітурієнт не має достатніх знань з проблематики питання; погано розуміє місце відповідної теми в масиві філософських знань; не вміє використовувати історико-філософський контекст в представленні логіки розвитку наявної у питанні проблематики (або робить це з істотними логічними і фактичними спотвореннями); не може адекватно відтворити міждисциплінарні зв'язки запропонованої у питанні теми; не демонструє здатності коректно аналізувати відповідні першоджерела, дотичні до питання.

- **13 – 25 балів**

абітурієнт має базові предметні знання з питання; оперує пов'язаним з його змістом категоріально-термінологічним апаратом і на достатньому рівні орієнтується в історико-філософському контексті проблематики; обізнаний з деякими методологічними альтернативами інтерпретації цієї проблематики, однак не завжди чітко усвідомлює міждисциплінарний контекст теми, яка пропонується в питанні; демонструє пересічний рівень володіння методологічною культурою осмислення питання; з неточностями аналізує ключові ідеї основних першоджерел, в яких обмірковується зміст питання. Не

чітко бачить можливі траєкторії експертного застосування відповідних знань у соціумі.

- **26 – 38 балів**

абітурієнт має чіткі предметні знання з питання; добре оперує пов'язаним з його змістом категоріально-термінологічним апаратом і компетентно обізнаний з масивом історико-філософських та або історико-наукових напрацювань з відповідної проблематики (чи її передумов); здатен коректно аналізувати методологічні альтернативи осмислення цієї проблематики (з урахуванням міждисциплінарних зв'язків, характерних для цього осмислення); демонструє елементи методологічної евристичності в інтерпретації першоджерел, дотичних до питання; засвідчує вміння до експертного застосування відповідних знань у соціально-ціннісному просторі.

- **39 – 50 балів**

абітурієнт має систематичні предметні знання й концептуально-аналітичні навички з питання; ефективно оперує пов'язаним з його змістом категоріально-термінологічним апаратом і глибоко обізнаний з масивом історико-філософських та / або історико-наукових напрацювань з відповідної проблематики (чи її передумов); здатен не тільки коректно аналізувати, а й проблематизувати наявні методологічні альтернативи осмислення цієї проблематики (з чітким розумінням і врахуванням міждисциплінарних зв'язків, характерних для цього осмислення); демонструє послідовну методологічну евристичність в інтерпретації першоджерел та здатен до аргументованого прогнозування логіки розвитку у філософії та соціумі проблематики, яка охоплюється змістом питання; засвідчує чітко вивірене вміння експертно застосовувати знання відповідно до актуальних соціально-ціннісних завдань, які можуть поставати у сферах професійної діяльності.

Отримані за кожне питання бали сумуються і в такий спосіб визначається загальна оцінка за шкалою від **0 до 200 балів**. У разі набрання суми балів, **нижчої за 100**, оцінка за іспит є **негативною («незадовільно»)**. Оцінка є **позитивною** за умови набрання суми балів від **100 до 200**.

Оцінка, виставлена комісією, оголошується прилюдно.

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ТЕМАТИЧНИХ РОЗДІЛІВ / БЛОКІВ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Знання історико-філософської спадщини

АНТИЧНА ФІЛОСОФІЯ

ТЕМА 1. Історія філософії як наука та основні етапи її розвитку.

Для чого необхідно вивчати історію філософії. Становлення та розвиток історико-філософських досліджень. Історія філософії як наука та її завдання.

ТЕМА 2. Паростки наукових знань і протофілософські елементи у спадщині духовної культури Стародавньому Єгипті та Вавілоні.

Світоглядні тенденції в духовній культурі Стародавнього Єгипту і Вавилону. Наукові знання та перші спроби теоретичної рефлексії щодо всесвіту і людини у Стародавньому Єгипті.

ТЕМА 3. Філософська думка Стародавнього Китаю.

Історичний контекст і духовні передумови становлення філософської думки у Стародавньому Китаї. Соціально-етична філософія Кон-фу-цзи (Конфуція). Вчення послідовників Конфуція: Мен-цзи і Сюнь-цзи. Загальна характеристика вчення легістів і моїстів. Філософія даосизму.

ТЕМА 4. Особливості філософської думки Стародавньої Індії.

Історичні умови виникнення та розвитку філософії у Стародавній Індії. Основні світоглядні питання у текстах Вед. Філософія джайнізму. Філософія і ціннісні практики буддизму. Даршани як форма класичної філософської думки (локаята, санкхья, йога, ньая, вайшешика, веданта, міманса).

ТЕМА 5. Становлення філософської думки у Стародавній Греції.

Історичні умови формування філософії у Стародавній Греції. Гомерівський епос і теологічні уявлення Гесіода. Перші мудреці.

ТЕМА 6. Іонійська філософія.

Поняття та історичні умови формування іонійської філософії. Філософія Мілетської школи (Фалес, Анаксимандр, Анаксімен). Філософія Геракліта Ефеського.

ТЕМА 7. Італійська філософія.

Поняття та історичні умови виникнення італійської філософії. Піфагор та його школа. Філософські елементи у творчості Ксенофана. Елейська школа (Парменід, Зенон, Меліс).

ТЕМА 8. Філософія Стародавньої Греції у 5 ст. до н.е.

Історичні умови та особливості філософської думки Греції у 5 ст. до н.е. Філософські погляди Емпедокла. Початок філософії в Афінах. Анаксагор.

ТЕМА 9. Античний атомізм.

Історичні умови зародження класичної грецької філософії. Витоки та смисл античного атомізму. Левкіп. Учення Демокріта про атоми та порожнечу. Детермінізм. Космогонія та космологія Демокріта. Психологія та теорія пізнання Демокріта. Людина і суспільство. Мораль і релігія.

ТЕМА 10. Софісти

Загальна характеристика філософії софістів. Старші софісти: Протагор, Горгій, Гіппій. Продік. Антифонт. Молодші софісти: Алкідам, Трасімах, Критій, Каллікл. Критика софістики Платоном і Аристотелем.

ТЕМА 11. Сократ і сократичні школи

Життя Сократа. Покликання Сократа. «Даймоній» Сократа. Предмет філософії за Сократом. Метод іронії Сократа. Маевтика. Індукція.

Сократ і Кініки. Антисфен, Кратет Фіванський. Гіппархія і Метрокл, Філіск, Біон Борисфенський. Софізми Евбуліда. Діодор Кронос. Стільпон. Федон. Менедем Еритрейський.

ТЕМА 12. Філософія високої класики. Платон

Життя і праці Платона. Ідеалізм Платона. Ідеальний світ. Ідеї. Гносеологічні, онтологічні й семантичні корені вчення Платона. Матерія. Світ речей. Відношення речей і ідей. Душа космосу. Бог. Фізика Платона. Телеологія. Розум – деміург. Космічна психологія. Тіло і душа. Метемпсихоз. Ерос. Гносеологія. Чуттєве пізнання. Анамнезис. Діалектика (логіка). Політика. Сутність і походження держави. Аполлогія нерівності. Охоронці. Комунізм Платона. Філософи – правителі. Естетика.

ТЕМА 13. Пізня класика. Аристотель

Життя і твори Аристотеля. “Метафізика”. Онтологія Аристотеля. Предмет філософії. Тотожність, відмінність, протилежність, суперечність. Основний закон буття. Буття і небуття. Сутне і сутність. Формальна причина. Матерія. Матеріальна причина. Можливість і дійсність. Ентелехія і телеологія. Рушійна причина. Чотири первні, або вищі причини. Теологія. Аристотель як історик філософії. Критика теорії ідей. Фізика і її предмет. Космологія. Життя та його походження. Біологічні відкриття. Психологія. Визначення душі. Види душ. Душа і тіло. Розумна душа. Гносеологія. Спростування скептицизму та суб’єктивного ідеалізму. Основна проблема гносеології. Види знання. Чуттєва сходинка пізнання. Проблема вторинних якостей. Роль Аристотеля в логіці. Етика. Моральність як набута якість душі. Структура душі і види чеснот. Досягнення доброчесності і роль знання. Зв’язок етики і політики. Соціально-політичні погляди. Держава та її структура. Проблема рабства.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

- Адо П. Що таке антична філософія? К.: Новий Акрополь, 2014. 428 с.
- Балух В.О., Возний І.П., Коцур В.П. Історичні портрети античності та середньовіччя. Чернівці, 2007. 500 с.
- Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії. К., 2001.
- Історія філософії: Підручник /Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін.; К., 2002.
- Возняк С. Філософія Стародавнього світу. Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2007.
- Кондзьолка В.В. Нариси історії античної філософії. Львів: Львівський університет ім. І.Франка, 1993. 262 с.
- Козьмук Я. Р. Філософія : навч. посібник / Я.Р.Козьмук, О.М.Задубрівська. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. 138 с.
- Конрад М. Нарис історії стародавньої філософії. Рим, 1974; С. 100-112.
- Кунцман П.,Буркард Ф.-П., Відман Ф. Філософія: dtv-Atlas. К.: Знання-Прес, 2002. 270 с.
- Мойсей А., Троянський В., Манчул Б. Філософія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти I-IV рівнів акредитації. Чернівці, 2015. 224с.
- Марчук М.Г., Мудра С.І., Радзяняк Т.І. Іонійська натурфілософія : навч.-метод. Посібник / М.Г.Марчук, С.І.Мудра, Т.І.Радзяняк Чернівці, 2016. 500 с.
- Чорний І.П., Рошкулець Р.Г. Філософія. Навчальний посібник. Чернівці: Рута, 2008. Ярошовець В.І., Фляєв Г.Є., Бедь В.В., Бичко І.В. Історія філософії. Підручник. Ужгород, 2010. 821 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Аристотель. Нікомахова етика / Αριστοτέλους. Ηθικα Νικομαχεια. (білінгва) / В.Ставнюк (переклад з давньогрецької, коментарі), К. : Аквілон-Плюс, 2002.
- Аристотель. Метафізика. К.: Темпора, 2022.
- Аристотель. Поетика. Харків: Фоліо, 2018. 160 с.
- Батлер-Боудон Т. 50 видатних творів. Філософія. Київ, Км-Букс, 2021 . 496 с.

Губерський Л. Філософія. Базовий підручник для студентів вищих навчальних закладів. Харків: Фоліо, 2018. 622 с.

Еко У., Федрига Р. Історія філософії. Античність та Середньовіччя. Харків: Фоліо, 2021. 555 с.

Кондзьолка В. В. Філософія і її історія. Львів, Світ, 1996.

Платон. Держава. Київ: Орієнтир, 2017. 336 с.

Сенека. Про стійкість мудреця. Діалоги. Київ, Апріорі, 2022. 208 с.

Татаркевич В. Історія філософії. Антична і середньовічна філософія. / Андрій Шкраб'юк (пер.з пол.). Львів., Вид., Свічадо. 2006.

Тома Аквінський Коментарі до Арістотелевої «Політики». Київ, Основи, 2003. 794 с.

Щерба С. П., Тофтул М. Г., Заглада О. А., Хобта І. П., Щедрін В. К. Філософія : Короткий виклад : Навчальний посібник для студ. вузів. Житомир : «Льонок», 2000.

Ярошовець В.І. Методологічна рефлексія історико-філософського процесу // Наукові записки. Том XII. Філософський факультет. К. : КНУ імені Тараса Шевченка КПВД «Педагогіка», 2004.

СЕРЕДНЬОВІЧНА ТА РЕНЕСАНСНА ФІЛОСОФІЯ

ТЕМА 1. Особливості філософської думки Середніх Віків.

Витоки середньовічної філософії. Трансформація змісту базових філософських категорій у семантичному полі християнства. Порівняльний аналіз змісту поняття *logos* у Філона Олександрійського та в Івана Богослова. Взаємодія етичних аспектів християнської філософії з питаннями онтології, гносеології та праксеології. Св. Климент, єпископ Римський; Св. Ігнатій Богоносець; єп. Антіохійський. Вчення дванадцяти апостолів «Дідахи». Послання Варнави. «Пастир» Єрма. Філософсько-теологічні погляди Аристиди, Афінагора, Св. Мученика Юстина Філософа. Боротьба Церкви з гностицизмом.

ТЕМА 2. Виникнення теоретичного богослов'я.

Історичний, соціокультурний і світоглядний контексти розвитку богословської культури. Філософія Тертуліана. Філософський і богословський зміст принципу «Вірю, тому що абсурдно». Проблема узгодженості ідей Тертуліана з духом і буквою християнського вчення християнства. Св. Кіпріан, єп. Карфагенський. Християнська наука в Антіохійській та Олександрійській школах. Климент Олександрійський. Роль Орігена у формуванні християнської науки. Св. Діонісій Олександрійський. Св. Григорій Чудотворець (Неокесарійський). Розвиток філософської думки у перші три століття.

ТЕМА 3. Післянікейський період. «Золотий вік» патристики.

Св. Афанасій Великий. Св. Василій Великий. Св. Григорій Богослов. Св. Григорій Ніський. Св. Іван Золотоустий. Догмат спокутування, істина троїчної єдності, правило віри, шляхи богопізнання, таїна спасіння. Св. Амвросій Медіоланський. Блаж. Ієронім Стридонський. Блаж. Августин Іппоніський. «Золота доба» середньовічної філософії. Герменевтика, філософія історії, онтологія та антропологія святих отців.

ТЕМА 4. Арабська філософія.

Історичні умови формування філософії арабомовних країн. Філософія Аль-Кінді. Філософія Аль-Фарабі. Філософія Ібн-Сіні. Культура і філософія в мусульманській Іспанії. Ібн-Рошд. Єврейська філософія середньовіччя. Ібн-Гібероль та Маймонід.

ТЕМА 5. Схоластика.

Філософські погляди Боеція. Вчення про універсалії. Історичні умови формування схоластичної філософії у VI-X ст. Схоластичний реалізм Ансельма Кентерберійського. «Онтологічний доказ» буття Бога. Реалізм і номіналізм. І. Росцелін. Проблема віри та розуму у вченні Абеяра. Проблема універсалій у Абеяра. Діалектика. Історичні умови розвитку схоластики в XIII-XIV ст. Латинський аверроїзм. Сігер Брабантський. Містична філософія Бонавентури. Оксфордська школа. Роджер Бекон. Життя та творчість Томи

Аквінського. Метафізика Аквіната. Проблема співвідношення віри та розуму. Містична філософія М.Екхарта і Якоба Беме. Філософія Д.Скота. Філософія У.Оккама.

ТЕМА 6. Філософія епохи Відродження

Поняття «Ренесансу». Основні тенденції культури Ренеансу. Гуманізм і Реформація. Проблема релігійності і світськості у ренесансній філософії. Л. Валла. М. Фічіно. Онтологія М. Кузанського. Елементи політичної філософії епохи (Н. Макіавеллі) Філософське людинознавство М. Монтеня.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

Александрова О.В. Філософія Середніх віків та доби Відродження. К., ПАРАПАН. 2002. 169 с.

Балух В.О., Возний І.П., Коцур В.П. Історичні портрети античності та середньовіччя. Чернівці, 2007. 500 с.

Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії. К., 2001.

Герасимчук А.А., Тимошенко З.І. Курс лекцій з філософії: Навч. Посібник. К., 1999. С. 52-76.

Губерський Л. Філософія. Базовий підручник для студентів вищих навчальних закладів. Харків: Фоліо, 2018. – 622 с.

Гусев В.І. Історія західноєвропейської філософії XV-XVII ст: Курс лекцій. Навчальний посібник для вузів. Київ: Либідь, 1994. 256 с.

Еко У., Федріга Р. Історія філософії. Античність та Середньовіччя. Харків: Фоліо, 2021. 555 с.

Історія філософії: Підручник /Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін.; К., 2002

Козьмук Я. Р. Філософія : навч. посібник / Я.Р.Козьмук, О.М.Задубрівська. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. 138 с.

Кондзьолка В. В. Історія середньовічної філософії. Львів. : Світ, 2001.

Козовик І. Історія Філософії. Ів. Франківськ, 1999. С. 219-226 ; 228-238 ; 241-254.

Предмет і проблематика філософії. Львів, 2001.

Петрушенко В.Л. Філософія. Курс лекцій: Навч. посібн. Львів, 2001. С. 108-132.

Рассел Б. Історія західної філософії. К., 1995.

Філософія. Курс лекцій (І.В.Бичко, Ю.В.Осічнюк, В.Г.Табачковський та ін.) К., 1991.

Філософія. Курс лекцій: Навчальний посібник /Під ред. І.В.Бичко. К., 1994..

Фірігос А. Вступ до патристичної та візантійської філософії. Від початків християнства до іконоборства. Львів: УКУ, 2017. 280 с.

Чорний І.П., Рошкулець Р.Г. Філософія. Навчальний посібник. Чернівці: Рута, 2008. 216 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Августин Св. Сповідь. Київ: Основи. 1999.

Боецій С. Розрада від філософії. К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. 106 с.

Ібн Сіна. Книга спасіння. Логіка. Фізика. Метафізика. К.: Темпора, 2020. 592 с.

Еразм Роттердамський. Похвала глупоті. Домашні бесіди. Київ: Основи, 1993. 319 с.

Кунцман П.,Буркард Ф.-П., Відман Ф. Філософія: dtv-Atlas. К.: Знання-Прес, 2002. 270 с.

Кривуля О. Філософія: Навчальний посібник. Харків, ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2010. 592 с.

Майстер Екхарт. Проповіді. К.: Темпора, 2022. 736 с.

Монтень М. Проби. Книги 1, 2, 3. Київ: Дух і літера, 2005, 2006, 2007.

Татаркевич В. Історія філософії. Львів, 1999. Т.2. С. 54-103.

Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії: проблема людини та її меж. Київ, КНТ, 2016. 396 с.

ФІЛОСОФІЯ НОВОГО ЧАСУ

ТЕМА 1. Становлення філософської парадигми Нового часу.

Світоглядні та соціальні передумови формування новочасного мислення. Поняття наукової революції. Становлення наукової картини світу. Наукова програма Ньютона. Коперніканська революція в астрономії. Формування нового типу знання. Генеза нової ідеї універсальності науки. Математизація природи Галілеєм. Радикалізація сумніву, формування парадигми філософського мислення “cogito”. Емпіризм, сенсуалізм і раціоналізм у філософії Нового часу.

ТЕМА 2. Філософія Френсіса Бекона та Рене Декарта.

Ф.Бекон як перший філософ-емпірик Нового часу. Критика Ф.Беконем схоластичної науки і філософії. Практичні завдання філософії та науки („Велике відновлення наук”, “Новий органон”). Вчення про індуктивний метод. „Ідоли” розуму. Вчення про матерію та форми. Соціально-політичні погляди.

Картезіанський радикальний поворот до „Я”. Принцип універсального сумніву. Природа людського розуму. Доведення існування та роль ідеї Бога у філософії Декарта. Проблема істини та облуди. Душа і тіло. Вчення про метод. Проблема людини. Наукова програма Декарта.

ТЕМА 3. Філософські погляди Томаса Гоббса і Джона Локка.

Гносеологія, концепція знання та мови Т.Гоббса. Вчення про природу, людину та Бога. Соціально-політичні погляди. Людина в догромадянському суспільстві. Природний закон і природні права людини. Вчення про державу. Політичні права та свободи. Критика Локком теорії вроджених ідей. Учення Дж. Локка про ідеї. Характеристика первинних і вторинних якостей. Пізнання та його можливості. Вірогідність і віра. Субстанція та універсалії. Морально-політична доктрина. Релігія. Вплив ідей Локка на подальший розвиток філософії.

ТЕМА 4. Філософські погляди Бенедикта Спінози і Готфріда Ляйбніца.

Вчення Б.Спінози про субстанцію та її атрибути. Пантеїзм. Гносеологічна концепція. Принцип детермінізму. Проблема чуда, закономірності та фаталізму. Сутність людини. Проблема співвідношення душі й тіла. Афекти. Моральний ідеал. Концепція релігії та держави. Співвідношення метафізики і конкретних наук у вченні Г.Ляйбніца. Вчення про монади. Поняття напередустановленої гармонії. Теодицея. Принципи раціоналістичної методології. Істини розуму та істини факту. Теорія пізнання. Проблема людини та її доля.

ТЕМА 5. Суб’єктивний ідеалізм і скептицизм в англійській філософії XVII століття.

Сутність суб’єктивного ідеалізму Дж.Берклі. Вчення про ідеї. Критика ідей матеріальної субстанції. Бог і закони природи. Д.Г’юм про структуру чуттєвого досвіду. Теорія асоціації ідей. Вчення про причиновість. Скептицизм і агностицизм Г’юма. Соціально-етичне вчення Г’юма.

ТЕМА 6. Просвітництво та його основні риси.

Поняття Просвітництва. Просвітники про значення розуму та їхня критика метафізичних систем. Критика „позитивних релігій”. Розум і природне право. П.Бейль як попередник Просвітництва. Захист деїзму Вольтером. Критика вчення Паскаля та Ляйбніца. Учення про віротерпимість. Оцінка Ш. Монтеск’є значення наук. Учення про розподіл влад. Учення Руссо про суспільний договір та суверенітет народу.

ТЕМА 7. Філософія Григорія Сковороди.

Соціально-ціннісні контексти формування Г. Сковороди. Філософські і релігійні джерела ідей українського мислителя. Специфіка та новаторство в інтерпретації платонізму й неоплатонізму. Герменевтика Біблії. Етико-екзистенційний струмінь у

вченні Сковороди. Рецепції філософії Сковороди в подальшому розвитку філософської думки України.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

- Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії: Підручник. К., 2001.
- Гусев В.І. Західна філософія Нового часу. XVII – XVIII ст.: Підручник. 2-ге вид. К.: Либідь, 2000.
- Гусев В.І. Історія західноєвропейської філософії XV-XVII ст. К., 1994.
- Історія філософії: Підручник /Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін.; К., 2002
- Козьмук Я. Р. Філософія : навч. посібник / Я.Р.Козьмук, О.М.Задубрівська. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. 138 с.
- Кралоук П. М. Історія філософії України. Навчальний посібник. Острогоз: Острогозка академія, 2013. 652.
- Мойсей А., Троянський В., Манчул Б. Філософія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти I-IV рівнів акредитації. Чернівці, 2015. 224с.
- Мудра С.І., Рошкулєць Р.Г. Філософія XVII-XVIII ст.: навч. посібник / укл.: С.І. Мудра, Р.Г. Рошкулєць чернівці: чернівецький нац. ун-т, 2013. 232 с.
- Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. Філософія: посібник для студентів вищих навчальних закладів. К., 2001. 576 с.
- Рассел Б. Історія західної філософії. К.: Основи, 1995.
- Рьод Вольфганг. Шлях філософії: з XVII по XIX століття. Київ, Дух і літера, 2009. – 388 с.
- Сошніков А.О. Історія філософії: навчальний посібник для студентів всіх спеціальностей. Харків, Майдан, 2016. – 162 с.
- Чорний І.П., Рошкулєць Р.Г. Філософія. Навчальний посібник. Чернівці: Рута, 2008. 216 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Батлер-Боудон Т. 50 видатних творів. Філософія. Київ, КМ-Букс, 2021 . – 496 с.
- Вимога раціональності. Спадщина Рене Декарта у світі сучасної культури. К., 1996.
- Вольтер. Кандід: Філософські повісті (збірка). Харків, Фоліо, 2011. 207 с.
- Гельвецій К.А. Про людину, її розумові здібності та її виховання. К., Основи, 1994.
- Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. Київ, Дух і літера, 2000. 601 с.
- Г'юм Д. Трактат про людську природу. Спроба запровадження експериментального методу міркувань про об'єкти моралі Київ: Всесвіт, 2003.
- Декарт Р. Метафізичні роздуми. К., 2000.
- Кунцман П., Буркард Ф.-П., Відман Ф. Філософія: dtv-Atlas. К.: Знання-Прес, 2002. 270 с.
- Лок Дж. Два трактати про правління. Київ, Наш формат, 2020. 312 с.
- Паскаль Б. Думки. Київ, Дух і Літера, 2009. 704 с.
- Покотило К.М., Таранов С.В. Філософські мандри. (Антологія текстів з історії філософії)б науково-методична розробка. Бровари, ВНЗ «ЕТУ», 2005. 108 с.
- Сковорода Г.С. Твори у 2-х тт. Київ: АТ «Обереги», 1994.
- Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії: проблема людини та її меж. Київ, КНТ, 2016. 396 с.

НІМЕЦЬКА КЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ

ТЕМА 1. Специфіка феномена „німецька класична філософія”.

Загальна характеристика німецької класичної філософії. Історичні умови становлення та розвитку німецької класичної філософії.

ТЕМА 2. Філософія німецького просвітництва.

Філософія німецького Просвітництва. Система філософії Хр. Вольфа. Творчість Е.Лессінга. Філософія І. Гердера.

ТЕМА 3. Філософія І. Канта.

Докритичний період творчості. Вихідні принципи „Критики чистого розуму”. Трансцендентальна естетика. Трансцендентальна аналітика. Трансцендентальна діалектика. Основні проблеми етики Канта. Естетична концепція. Антропологічна доктрина. Релігія, її виникнення та соціальна значимість.

ТЕМА 4. Філософія І.Фіхте і Й.Шеллінга.

Вихідні принципи філософії Фіхте. Вчення про науку. Етико-соціальна філософія. Ранній період творчості. Філософія тотожності.

ТЕМА 5. Філософія Гегеля.

Шлях від ідей „народної релігії” до „Феноменології духу”. Основні проблеми „Феноменології духу”. Наука логіки. Методологічні принципи побудови системи. Вчення про буття, якість, кількість, міру, сутність, сутність, явище, дійсність, поняття. Натурфілософія. Філософія духу. Суб’єктивний дух, антропологія, феноменологія, психологія. Об’єктивний дух, абстрактне право, мораль, моральність. Громадянське суспільство і держава. Абсолютний дух, мистецтво, релігія, філософія.

ТЕМА 6. Філософія Л.Фойєрбаха.

Антропологічний матеріалізм. Етичні й соціально-політичні погляди.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії: Підручник. К., 2001.

Бродецький О., Чорний І. Новочасний раціоналізм і післяпросвітницький ірраціоналізм. Чернівці, 2003.

Волинка Г. І., Гусев В. І., Мозгова Н. Г., Огородник І. В., Федів Ю. О. Історія філософії в її зв'язку з освітою. Київ: Каравела, 2006.

Габермас Ю. Філософський дискурс Модерну. К.: Четверта хвиля, 2001. (Лекція 1 Свідомість часу в Модерні та потреба його самозасвідчення, Лекція 2 Гегелівське поняття Модерну)

Гадамер Г.Г. Істина і метод. Основи філософської герменевтики. К.:Юніверс, 2000. Т.1. С.27-64.

Гусев В.І. Західна філософія Нового часу. XVII – XVIII ст. : Підручник. 2-ге вид. К. : Либідь, 2000.

Історія філософії: Підручник /Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін.; К., 2002.

Козьмук Я. Р. Філософія : навч. посібник / Я.Р.Козьмук, О.М.Задубрівська. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. 138 с.

Кушаков Ю. В. Нариси з історії німецької філософії Нового часу. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 572 с.

Мойсей А., Троянський В., Манчул Б. Філософія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти I-IV рівнів акредитації. Чернівці, 2015. 224с.

Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. Філософія: посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавничий центр „Академія”, 2001.

Рассел Б. Історія західної філософії. К.:ОСНОВИ, 1995.

Рьод Вольфганг. Шлях філософії: з XVII по XIX століття. Київ, Дух і літера, 2009. – 388 с.

Філософія. Курс лекцій (І.В. Бичко, Ю.В. Осічнюк, В.Г. Табачковський та ін.) К. : Либідь, 1991.

Чорний І.П., Рошкулець Р.Г. Філософія. Навчальний посібник. Чернівці: Рута, 2008. 216 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Бурковський Ігор. Що робити з логікою Гегеля? Генеза: політологія, історія, філософія. Київ, № 1(3), 1995. С. 42-51.
- Гаєр, Манфред. Світ Канта: Біографія / З німецької переклав Л. Харченко. К.: Юніверс, 2007. 336 с.
- Гегель, Георг Вільгельм Фрідріх. Основи філософії права, або Природне право і державознавство. К., Юніверс, 2000. 336 с.
- Гегель, Георг Вільгельм Фрідріх. Феноменологія духу. К., Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2004. 555 с.
- Дільтей В., Віндельбанд В. Історія молодого Гегеля. Відновлення гегельянства. Київ, ВПЦ «Три крапки», 2008. 304 с.
- Кант І. Критика практичного розуму. Київ: Юніверс, 2004. 240 с.
- Кант І. Критика сили судження. Київ: Темпора, 2022.
- Кант І. Критика чистого розуму. Київ, Юніверс, 2000. 504 с.
- Кант І. Прологомени до кожної майбутньої метафізики, яка може постати як наука. Київ: ППС-2002, 2005. 178 с.
- Кант І. Рефлексії до критики чистого розуму. Київ: Юніверс, 2004. 464 с.
- Ортега-і Гасет Х. Вибрані твори. Чиста філософія (Додаток до моїх нотаток про Канта). К., Основи, 1994. С. 227-237.
- Фіхте Й.Г. Із праці «Промови до німецької нації». Мислителі німецького Романтизму. Упор. Л. Рудницький та О. Фешовець. - Івано-Франківськ, Лілея-НВ, 2003.
- Фіхте Й.Г. Що таке народ у вищому розумінні цього слова і що таке любов до Батьківщини. Націоналізм. Антологія / Упор. Проценко О., Лісовий В. Київ, Смолоскип, 2006.
- Шеллінг Й. Про суть німецької науки. Мислителі німецького Романтизму. Упор. Л. Рудницький та О. Фешовець. - Івано-Франківськ, Лілея-НВ, 2003. С. 354-383.

Знання та розуміння предметної сфери та засад професійної діяльності

ЕПІСТЕМОЛОГІЯ

ТЕМА 1. Епістемологія, її сутність та проблемне поле

Предмет епістемології як філософської дисципліни. Співвідношення епістемології та інших розділів філософського знання. Соціокультурні, практичні і теоретичні передумови виокремлення епістемології в самостійну галузь знання. Зміна предметного поля епістемології в процесі її історичного розвитку. Статус епістемології в системі сучасної філософії.

ТЕМА 2. Епістемологія, її сутність та проблемне поле

Пріоритетність гносеологічної проблематики в структурі філософії та конституювання епістемології в окрему галузь філософського знання. Пізнання як взаємодія двох природних систем – об'єкта і суб'єкта. Критика теорії “вроджених ідей” Декарта. Проблема методу пізнання. Емпіризм і раціоналізм. Кант про аналітичні й синтетичні судження та апіорні форми пізнання. Історизм епістемологічної концепції Гегеля.

ТЕМА 3. Некласична епістемологія

Оцінка класичної епістемології. Методологізм некласичної епістемології. Смісл тези: “назад до Канта”. Гносеологічний неокритицизм у методології “наук про природу” і “наук про дух”. Сцієнтистська і асцієнтистська програми епістемологічних досліджень. Дилема когнітивного і ціннісного в науковому пізнанні. Абсолютизація критеріїв науковості математичного і природничого типів знання. Принципи верифікації та фальсифікації. Проблема емпіричного обґрунтування теоретичного знання. Формування нового типу наукової раціональності у межах некласичної методології.

ТЕМА 4. Постнекласична епістемологія

Розширення і поглиблення предметного поля епістемології. Зовнішня та внутрішня детермінація науки та відмова від кумулятивістської моделі її розвитку. Проблема раціональної реконструкції історичного розвитку науки. Т.Кун: парадигми в науці і науковій революції. Концепція науково-дослідницьких програм І.Лакатоса. “Теми” Дж.Холтона. “Методологічний анархізм” П.Фейєрабенда. Постмодерністська ситуація в епістемології. Епістемологія без суб’єкта. Пліуралізація основоположень епістемології й Деконструктивізм М.Дерріда, “археологія знання” М.Фуко. Постнекласична епістемологія в контексті глобальних проблем сучасності.

ТЕМА 5. Природа процесу пізнання

Поняття об’єкта і суб’єкта пізнання. Особливості об’єктів пізнання сучасної науки. Критичний аналіз позицій екстерналізму та інтерналізму у питанні детермінації пізнання. Діяльна природа пізнавального процесу. Комунікативні аспекти пізнавальної діяльності. Раціональний та ірраціональний, апріорний та апостеріорний, логічний та інтуїтивний моменти пізнання.

ТЕМА 6. Форми і рівні пізнавального процесу

Пізнання як єдність чуттєвого та раціонального. Емпіризм і раціоналізм. Емпіричний і трансцендентальний суб’єкт. Теоретичні синтези на основі апріорних форм у гносеології Канта. Поняття емпіричного і теоретичного рівнів пізнання. Емпірична і теоретична стадії розвитку науки. Факти, класифікації, вимірювання, спостереження, експерименти, емпіричні узагальнення як чинники емпіричного рівня пізнання. Ідеї, принципи, проблеми, гіпотези, закони і теорії як чинники теоретичного рівня пізнання.

ТЕМА 7. Наукове пізнання

Поняття науки. Відмінність наукового і ненаукового пізнання. Наука як система знання, спеціалізований вид діяльності і соціокультурний феномен. Критерії науковості пізнання. Математичний, природничонауковий і соціогуманітарний типи знання. Ідеали і норми наукового пізнання. Конкретнонаукова, загальнонаукова і філософська методології наукового пізнання. Методи емпіричного і теоретичного рівнів пізнання. Методологічні принципи наукового пізнання. Когнітивне і ціннісне в науковому пізнанні. Особливості розвитку сучасної науки.

ТЕМА 8. Філософський аналіз знання

Поняття знання. Співвідношення знання і різних форм не-знання. Проблема типології знання. Знання наукові, художні, буденні, раціональні та ірраціональні. Явне і неявне знання. Інтуїтивне знання. Математичне, приподничонаукове, соціогуманітарне, технічне знання. Знання фундаментальне і прикладне. Знання і віра. Доксичне знання (гадка) і знання дискурсивне (епістемне). Специфіка наукового знання. Знання софійне (мудрість). Способи існування знання. Форми систематизації знання та його функції в сучасних умовах.

ТЕМА 9. Істина та її критерії

Філософське розуміння істини як відповідності змісту мислення об’єктові. Істина як процес відображення об’єкта у формах діяльності суб’єкта. Залежність істини від шляхів і способів її отримання. Об’єктивність істини. Діалектика відносної та абсолютної істини. Конкретність істини. Істина, хиба, облуда. Істина як фундаментальна характеристика буття людини: світоглядні, логічні, гносеологічні, ціннісні, праксеологічні аспекти істини. Істина і Правда. Проблема сутності істини та її критеріїв. Кореспондентська теорія істини (Аристотель). Когерентна теорія істини (Б.Бленшард). Семантична теорія істини (А.Тарський). Прагматична теорія істини (Ч.Пірс, У.Джемс). Концепції фундаментальної онтології (М.Гайдеггер).

Критичний аналіз догматизму, конвенціоналізму, релятивізму, пліуралізму в розумінні істини та її критеріїв.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

- Волинка Г.І. Зарубіжна філософія ХХ століття. Читанка з історії філософії. Київ: Довіра, 1993. 242 с.
- Козьмук Я. Р. Філософія : навч. посібник / Я.Р.Козьмук, О.М.Задубрівська. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. 138 с.
- Лук'янець В.С. Сучасна практична філософія та її вплив на майбутню долю епістемології. Практична філософія. 2000. №1.
- Лютый Т. Пригоди філософських ідей Західного світу (від давнини до сучасності). К.: Темпора, 2019. 384 с.
- Марчук М.Г., Починок Б.В. Провідні філософські напрями ХХ століття. Частина І. Чернівці, Рута. 2008. 104 с.
- Після філософії: кінець чи трансформація? Київ, Четверта хвиля, 2000. 432 с.
- Починок Б.В., Починок І.Б. Епістемологія. Методичні рекомендації. Чернівці: ЧНУ, 2005. 44 с.
- Рубанець О. Філософські проблеми наукового знання. Навчальний посібник. Суми, Університетська книга, 2019. 225 с.
- Шестаков О.О. Пізнання у фундаментальній онтології Гайдеггера // Філософ. і соціол. думка. 1991. №11.
- Юрст М., Тринкс Ю. Філософія. К.: Дух і літера, 2019. 536 с.
- Ярошовець В.І. Філософія як історія філософії. Підручник. Київ, Центр учбової літератури, 2010.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Антологія сучасної філософії науки, або усмішка ASIMO / Упор. Мельник В., Синиця А. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка, 2017. 568 с.
- Гадамер Г.-Г. Істина і метод. Том 1. Київ, Юніверс, 2000. 459 с.
- Гадамер Г.-Г. Істина і метод. Том 2. Київ, Юніверс, 2000.
- Гелнер Ернест. Розум і культура: історична роль раціональності та раціоналізму. Харків, Акта, 2004. 298 с.
- Горкгаймер Макс. Критика інструментального розуму. — К.: ППС-2002, 2006.
- Деріда Ж. Письмо та відмінність. Київ, Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2004. 602 с.
- Дерріда Ж. Трасування й диференція. Філософська й соціологічна думка. №5-6, 1995. С. 4-14.
- Європейський словник філософії. Лексикон неперекладностей. / Б. Кассен. Т.1. Київ, Дух і літера. С. 51-132; 205-236.
- Казаков М.А. Феномен псевдонауки як проблема розвитку сучасного наукового пізнання. Національний технічний університет України «КПІ», 2015.
- Кун Т. Структура наукових революцій. Київ, Post-royal, Академ-Прес, 2001. 227 с.
- Омельчук І. Філософські витоки епістемного плюралізму (стаття перша) / І.Омельчук // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Випуск 756-757. Філософія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. 223 с. С. 30-35.
- Патнем Г. Розум, Істина й Історія. Київ, Альтернативи, 2003. 232 с.
- Рікер, Поль. Історія та істина. К.: КМ Academia: Пульсари, 2001. 393 с.
- Фуко, Мішель. Археологія знання. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 326 с.

СУЧАСНА ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ

ТЕМА 1. Предмет сучасної філософської антропології.

Поняття “філософської антропології”. Парадигми новітньої філософської антропології в контексті антропологічних парадигм історії філософії. Проблема антропоцентризму в філософії. Онтологічний, гносеологічний та аксіологічний параметри формування філософської антропології. Методологічне обґрунтування філософської антропології. Принцип пріоритетності людини в теоретичному та практичному освоєнні дійсності. Методичні засоби філософської антропології. Принцип антропологічної редукції. Принцип антропологічної інтерпретації. Принцип відкритого питання.

ТЕМА 2. Витоки сучасної філософської антропології в романтично-неоромантичній традиції.

Романтизм як явище пізньовікторіанської епохи. Актуальність романтизму в контексті романтично-екзистенційної ментальності українського народу. Формування класичного романтизму. Йєнська школа романтиків. Романтизм як реакція на абсолютизований раціоналістичний принцип німецької класичної філософії. Особливості романтичного стилю: іронічність, фрагментарність, амбівалентність, антиісторизм. Український романтизм, причини його формування та особливості літературно-філософського прояву. Неоромантизм у філософії культури О.Шпенглера. Трансформація класичного романтизму в неоромантизмі Шпенглера.

ТЕМА 3. Волюнтаристська природа людини у “філософії життя”.

“Філософія життя” як напрям у сучасній західній філософії. Філософія “вселенського песимізму” А.Шопенгауера. Волюнтаризм як реакція на раціоналізм німецької класичної філософії. Поняття “волі” як визначального онтологічного та гносеологічного принципу. Концепція “вселенського песимізму”. Морально-етичне вчення Шопенгауера. Ф.Ніцше – основоположник новітньої філософської антропології. Метафізичне, культурологічне, гносеологічне та соціальне значення ніцшеанської тези “Бог мертвий”. Проблеми нігілізму, переоцінки цінностей, волі до влади, вічного повернення та людини як Надлюдини. Морально-етичне вчення Ніцше.

ТЕМА 4. Екзистенційна сутність людини.

Поняття «екзистенціалізму». Роль екзистенціалізму в формуванні західного громадянського суспільства. Екзистенційно-романтична ментальність українського народу. Нігілізм і «бездомність» людини. Феноменологічний і герменевтичний методи антропології М.Гайдеггера. Буття людини та її онтологічна структура. Релігійний та атеїстичний варіанти екзистенціалізму. Екзистенціалізм як гуманізм. Проблема екзистенційної ситуації. Екзистенційний вимір часу. Людина як проєкт. Поняття «турботи» як відповідальності людини за її буття і буття світу. Проблема свободи. Свобода як «сваволя». Проблема людського існування на межі буття і ніщо. Феномен самогубства в екзистенційному вимірі.

ТЕМА 5. Філософсько-антропологічні вчення.

Філософська антропологія в широкому та вузькому значеннях. Соціальні та ідейно-теоретичні передумови формування філософської антропології. Проблема предмета філософської антропології як концепції всеохоплюючої реальності людського існування. Основоположні вчення Шелера та Плеснера. Герменевтичні та екзистенційні витоки антропологічних вчень. Біологічний варіант філософської антропології. Людина з погляду самого буття людини. Співвідношення біологічного та культурного чинників людського існування. Функціоналістський варіант філософської антропології. Пізнання сутності людини в контексті людської діяльності. Символічні структури людського буття. Символіка інтуїтивних форм людського життя. Соціально-ідеологічне підґрунтя функціоналістської філософської антропології.

ТЕМА 6. Антропологія Франкфуртської школи.

Генезис, розвиток і програма франкфуртської школи. Т.Адорно і його “Негативна діалектика”. “Діалектика Просвітництва” Т.Адорно та М.Горкхаймера. Г.Маркузе і “велика відмова”. Проблема “нерепресивної цивілізації”. Вивільнений ерос. Одномірний людина. Соціальна проєкція неофрейдизму. Загальна характеристика неофрейдизму.

Проблема людської деструктивності в психоаналізі Е.Фромма. Біофілія і некрофілія. Амбівалентна природа людської свободи. Існування людини як способу втечі від свободи. Морально-етичне вчення Фромма. Педагогічні та релігійно-наукові аспекти психоаналітичного вчення Фромма.

ТЕМА 7. Персоналістські концепції людини.

Персоналізм як напрям у сучасній західній антропології. Особистість як первинна творча реальність і вища духовна цінність. Соціокультурні причини персоналістського світогляду. Французький та американський варіант персоналізму. Французький персоналізм. Людська особистість і особистість вселенська. Особистість як вид “життєвого пориву”, духовної енергії божественного походження. Ірраціоналістична гносеологія французького персоналізму. “Персоналістський маніфест” Мун’є. Персоналістський синтез марксизму з екзистенціалізмом. Американський персоналізм. Формування персоналізму в руслі вчень Берклі та Ляйбніца. Релігійне обґрунтування персоналістського світогляду. Етика американських персоналістів. Соціальна позиція американських персоналістів. Особистість як вища сутність демократії.

ТЕМА 8. Структурна антропологія.

Поняття структури в етнології. Мова і спорідненість. Структурний аналіз у лінгвістиці та в антропології. Мова й суспільство. Лінгвістика й антропологія. Структура соціальної організації. Поняття архаїзму в етнології. Соціальні структури і проблема дуальних організацій. Структурна антропологія в мистецтві та релігії. Дієвість символів. Структура міфів. Структура і діалектика. Художній феномен роздвоєння зображення в мистецтві.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

- Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії. К., 2001.
- Возняк Т. “Народження трагедії з духу музики” та “Лісова пісня”. Слово – музика – мовчання //Сучасність. 1992. №2. с. 107-112.
- Волинка Г.І. Зарубіжна філософія ХХ століття. Читанка з історії філософії. Київ: Довіра, 1993. – 242 с.
- Леві-Строс К. Структурна антропологія. К., 2000. с. 34-57, 325-360.
- Лютый Т. Пригоди філософських ідейців Західного світу (від давнини до сучасності). К.: Темпора, 2019. 384 с.
- Мойсей А., Троянський В., Манчул Б. Філософія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти I-IV рівнів акредитації. Чернівці, 2015. 224с.
- Після філософії: кінець чи трансформація? Київ, Четверта хвиля, 2000. 432 с.
- Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія / Упор. Лях В.В, Пазенюк В.С. Київ:Ваклер, 1996. – 427 с.
- Хамітов Н.В. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. К.: КНТ, 2018. – 394 с.
- Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії: проблема людини та її меж. Київ, КНТ, 2016. – 396 с.
- Юрст М., Тринке Ю. Філософія. К.: Дух і літера, 2019. – 536 с.
- Чорний І.П., Рошкулець Р.Г. Філософія. Навчальний посібник. Чернівці: Рута, 2008. 216 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Адорно Т. Актуальність філософії. Схід. №5 (157), 2018. С. 99-106.
- Бауман З.. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства. К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008.

Больнов О.Ф. Філософська антропологія та її методичні принципи. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія / Упор. Лях В.В, Пазенюк В.С. Київ:Ваклер, 1996. – С. 95-111.

Гайдеггер М. Вечірні розмови в таборі для військовополонених. Українські проблеми. Київ, 1998. №1. – С. 106-121.

Гайек Ф. А. Конституція свободи. Л.: Літопис, 2002

Козьмук Я. Гуманістичний потенціал педагогічної антропології / Я.Козьмук // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Випуск 756-757. Філософія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. 223 с. С. 60-64.

Марчук М., Скакун І. Антропоцентризм і динаміка наукового пізнання. Монографія.- Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. 207 с.

Ніцше Ф. Так казав Заратустра; Жадання влади. К.: Основи, Дніпро, 1993. 415 с.

Ніцше Ф. Шопенгауер як вихователь. Х.:Фоліо, 2020. – 189 с.

Рікер П. Інтелектуальна біографія. Любов і справедливість. К.: Дух і літера, 2002. 114 с.

Свендсен Л. Філософія свободи. К.:Ніка-Центр, Видавництво Анетти Антоненко, 2016. 336 с.

Свендсен Л. Філософія самотності. К.:Ніка-Центр, Видавництво Анетти Антоненко, 2017. 208 с.

Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення) / Упор. Губерський Л.В. К.: Знання, 2012. – 621 с.

Шаап Сібе. Здійснення філософії: Метафізичні претензії у мисленні Т.В. Адорно. К.: Вид-во Жупанського, 2011. 256 с.

Шаап Сібе. Мстива отрута: Ріст невдоволення. К.: Вид-во Жупанського, 2015. 224 с.

Ясперс К. Ніцше. Підхід до досягнення // Всесвіт, 1997. № 7. с. 147-158.

ОНТОЛОГІЯ ТА МЕТАФІЗИКА

ТЕМА 1. Предмет онтології. Проблема буття в історії філософії та в контексті сучасних парадигм філософування.

Філософія. Метафізика. Онтологія. Основні поняття й категорії онтології. Парадигми філософського мислення. Антропологізація онтологічних концепцій. Екзистенціально-життєва визначеність буття, або людиномірність проблеми буття. Структура та мета курсу.

ТЕМА 2. Парадигма філософського мислення “on he on” та онтологічне питання в її межах.

Проблема буття як визначальна тема парадигми “on he on”. Парменідівська теза „буття є, небуття немає”. Теорія ідей Платона як онтологія. Подолання платонівського дуалізму Аристотелем. Актуальне й потенційне. Ієрархічність буття у філософії неоплатоніків: одно, нус, душа, еманация. Теоцентризм та ієрархічність буття в середньовічній філософії. Дискусії про універсалії, номіналізм і реалізм. Буття як благо, досконалість, істина. Буття як природа. Матерія і мислення як вихідні форми буття. Пантеїзм Спінози. Мислення як буття і логіка як онтологія у філософії Гегеля. Наука логіки: вчення про буття. Критична онтологія М.Гартмана. Наївність традиційної метафізики і нова онтологія. Реальний світ і його шари.

ТЕМА 3. Онтологічна проблематика в межах парадигми „cogito”.

Онтологія свідомості в контексті парадигми “cogito”. Картезіанське “cogito” і принцип універсального сумніву. Тілесна і духовна субстанції. Кант і критика класичної метафізики. Онтологічний смисл „Критики чистого розуму” Канта. Свідомість у феноменології Е.Гуссерля. Іntenційність свідомості. Ейдетична інтуїція. Очевидність.

Аподиктичне й неаподиктичне знання. Настанови свідомості: природна та феноменологічна. Трансцендентальне ego, poesis, poema. Актуальність і потенційність інтенційного життя. Життєвий світ (Lebenswelt). Онтологія свідомості М.К.Мамардашвілі.

ТЕМА 4. Онтологічне питання в контексті парадигм “existenz”.

Людиномірність проблеми буття. Осягнення буття через переживання, розуміння, інтуїцію. Буття як становлення й життя у філософії Ф.Ніцше. Метафізичне значення ніцшеанської тези “Бог мертвий”. Концепція вічного повернення. Життя як воля до влади. Онтологічне визначення буття М.Гайдеггера. Феноменологія та феноменологічна герменевтика як метод онтології. Буття і ніщо. Фундаментальна онтологія як учення про наявне буття Dasein. Онтологія Гайдеггера після повороту (Kehre). Феноменологічна онтологія Ж.П.Сартра. Іntenційність і трансфеноменальність свідомості Проблема ніщо. Свобода як буття свідомості. Сутність і існування. Проблема трансценденції у філософії К.Ясперса. Прояснення буття через трансцендування.

ТЕМА 5. Проблема буття в контексті парадигми філософського мислення “affirmo”.

Буття натуральне і буття культури. Поняття культури. Норми, цінності, твори, речі. Аффірмація. Буття й небуття у культурі. Буття як проблема сучасності. Філософія культури О.Шпенглера. Космічне і мікрокосм. Факти й істини. “Поняття високої культури”. Прасимвол, доля, душа культури.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

- Гусев В. Вступ до метафізики. К.:Либідь, 2004. – 488 с.
- Гусев В. Метафізика: проблеми, принципи, поняття. Лекційний курс. К.: Каравелла.
- Задубрівська О.М. Метафізика: навч. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. 136 с.
- Історія філософії: Підручник / Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін.; К., 2002.
- Лакс М. Метафізика: сучасний вступ. К.: Дух і літера, 2022. – 608 с.
- Лютий Т. Пригоди філософських ідей Західного світу (від давнини до сучасності). К.: Темпора, 2019. 384 с.
- Сартр Ж.П. Буття і ніщо. Нарис феноменологічної онтології. К.: Основи, 2001. 854 с.
- Козьмук Я. Р. Філософія: навч. посібник / Я.Р.Козьмук, О.М.Задубрівська. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. 138 с.
- Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії: проблема людини та її меж. Київ, КНТ, 2016. 396 с.
- Юрст М., Тринке Ю. Філософія. К.: Дух і літера, 2019. 536 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

- Волинка Г.І. Зарубіжна філософія ХХ століття. Читанка з історії філософії. Київ: Довіра, 1993. – 242 с.
- Гайдеггер М. Дорогою до мови. Л.: Літопис, 2007. 232 с.
- Гусев В.І. Метафізика як філософська наука. Наукові записки НаУКМА, 2016. Том 180. Філософія та релігієзнавство. С. 3-11.
- Гуссерль Е. Картезіанські медитації. К.: Темпора, 2021. 304 с.
- Дамміт Майкл. Логічні основи метафізики. К.: IRIS, 2001.
- Декарт Р. Метафізичні роздуми. К.: Юніверс, 2000.
- Задубрівська О., Бабій Р. Метафізика як наука: можливості та межі. Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Випуск 726-727. Філософія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. 303 с. С. 33-48

Валевська І. Історичні долі класичної метафізики у ХХ сторіччі. *Філософська думка*. 1998. № 2. С. 120-138.

Ларс Свендсен. *Філософія свободи*. К. : Ніка-Центр, Видавництво Анетти Антоненко, 2016. 336 с.

Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. Нарис феноменологічної онтології // *Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки*. Хрестоматія: Навчальний посібник. К., Ваклер, 1996. С. 113-182.

Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. / Б. Кассен. Т.1. Київ, Дух і літера. С. 11-72; 101-204.

Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення) / Упор. Губерський Л.В. К.: Знання, 2012. 621 с.